

XIII. Yüzyıl Başlarında Akdeniz Bölgesi Sahillerinde Yaşanan Gelişmeler ve Selçukluların Alanya'yı Fethi

Developments on the Shores of the Mediterranean Region in the Early 13th Century and The Seljuk Conquest of Alanya

Adnan Eskikurt*^{ID}

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye.
ORCID No: 0000-0003-4592-1308

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Adnan Eskikurt
İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye.
E-posta/E-mail:
adnaneskikurt@gmail.com

Başvuru/Submitted: 10.03.2023
Revizyon Talebi/Revision Requested: 17.03.2023
Son Revizyon/Last Revision Received: 05.04.2023
Kabul/Accepted: 07.04.2023
Yayınlanma/Publication: 19.04.2023

Atıf/Citation: Eskikurt, Adnan, "XIII. Yüzyıl Başlarında Akdeniz Bölgesi Sahillerinde Yaşanan Gelişmeler ve Selçukluların Alanya'yı Fethi", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 29, (2023), 10-23.

ÖZ

Karadeniz ile Doğu Akdeniz'de liman kentlerine sahip devletlerin ticaret faaliyetlerinden yarar sağladıklarını fark eden Selçuklu sultanları XIII. yüzyıl başlarından itibaren gerekli adımları atmışlar ve Sinop (1214) ile Antalya'nın fethi (1207 ve istirdadı 1216) gerçekleşmişti. Alanya ise konum ve doğal ortam özelliklerine rağmen Selçukluların hedefi olmamıştı. Ancak I. Alâeddin Keykubâd'ın (1220-1237) cülusu sonrası durum değişmiştir. Zira Kıbrıs Krallığı ve Kilikya Ermenileri Akdeniz bölgesi sahillerinde nüfuz kazanma gayreti içine girmişler, kimi Haçlı tarikatları da bundan yararlanarak bölgede bazı kalelerde yerleşme fırsatı bulmuşlardı. Hadisenin tarihi hakkında dönemin kaynaklarında farklı görüşler olsa da modern araştırmalarda umumiyetle 1221 yılı kış aylarında gerçekleştiği görüşüne yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alanya, Selçuklular, I. Alâeddin Keykubâd, Ticaret

ABSTRACT

As early as the XIIIth century, the Seljuk sultans, realizing that states with seaports in the Black Sea and the eastern Mediterranean benefited from trade, took steps to acquire Sinop (1214) and Antalya (1207 and recapture in 1216). Alanya did not initially become a target for the Seljuks, despite its advantageous location and suitable natural environment. But after the accession of Kaykubâd I, 'Alâ'al-dîn (1220-1237), this situation changed. Indeed, the kingdom of Cyprus and the Armenians of Cilicia were trying to gain influence on the shores of the Mediterranean and some certain crusader orders found the opportunity to seize several castles in the region. Although contemporary sources present different views on the Seljuk conquest of Alanya, some modern studies state that the event took place in the winter of 1221.

Keywords: Alanya, Seljuks, Kaykubâd I 'Alâ'al-dîn, Trade

Giriş

Malazgirt Savaşı'nın (1071) ardından Anadolu'nun büyük kesimi Türk denetimine girmiş ve 1078 yılı itibariyle de Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuştur. Anna Komnena'nın ifadesiyle Nikephoros Botaniates'in tahta çıktığı sıralarda Selçuklular artık Karadeniz, Marmara, Adalar (Ege) Denizi ve Akdeniz arasındaki bütün beldelere girip hâkim olmuşlardı.¹ Ancak Bizans İmparatorluğu bilhassa Karadeniz ve Akdeniz sahillerindeki bazı liman şehirlerini muhafaza etmeyi başarmıştı. Bu durum şüphesiz bu yerleşmelerin sur, kale vb. güçlü savunma yapıları ile tahkim edilmiş olmaları yanında bir kuşatma anında denizyolu ile yardım alabilmelerinin bir neticesi idi. Selçukluların bu liman kentlerini denizden ablukaya alacak imkânları da henüz yoktu. "(Süleyman Şah) Boğazlardan Suriye'ye kadar uzunluğu otuz, genişliği on veya on beş gün süren bu memlekete ve bütün şehirlerine sahip oldu. Gemileri olsa idi Türkler İstanbul'u da alabileceklerdi" diyen Sur'lu William da bu görüşü doğrulamaktadır.²

1096-1204 yıllarındaki Haçlı seferleri ise Batı ile Doğu arasındaki ticarî ve iktisadî münasebetlerin gelişmesine yol açarak Anadolu'nun da değerini arttırmıştı. Ancak yarımadaanın doğu ve batısı ile kuzey ve güneyine ilerleyen yolların nihayet bulunduğu sahiller Selçukluların elinde değildi ve buraların yöneticileri ile ilişkiler bozulduğunda ulaşım kesintiye uğruyor, ticaret faaliyetleri bu durumdan etkileniyordu.³ Selçukluların Karadeniz ve Akdeniz'de varlık gösterebilmesi, Ebû'l-Kasım ve Çaka Bey'in girişimleri hariç tutulursa, XIII. yüzyıl başlarından itibaren mümkün olabilmıştır. Nitekim Antalya, Sinop ve Alanya şehirlerinin fethi Selçukluları denizcilik faaliyetleri ile ilgilenmeye sevk etmiş, hatta Kırım'ın Suğdak şehrine bir deniz aşırı sefer tertip edilmiştir.

I. Alanya'nın Fethi Öncesi Akdeniz Bölgesi Sahillerinde Hâkimiyet Mücadeleleri

Akdeniz Bölgesi'nde Antalya'nın yaklaşık 133 km kadar doğusunda yer alan Alanya, Selçuklu fethi öncesinde bölgenin doğusunu batısından ayıran Taşeli Plâtosu'nun güneybatı tarafında, askerî açıdan savunmaya elverişli bir yarımada üzerinde kurulu bir kale yerleşmesi idi. Zaten bu sebeple Anadolu'da merkezi bir idarenin egemen olmadığı dönemlerde zaman zaman korsanlık faaliyetlerine ev sahipliği yapmıştı.⁴ Roma ve Bizans dönemlerinde de bölgenin önemli birkaç liman kentinden biri olup, Korakesion (Coracesium) ve Kalon Oros/Kalonoros (Candelore) adlarını taşımıştır. Batıdan Manavgat ve Gündoğmuş, kuzeyden Konya, doğudan Gazipaşa ve güneyden de Akdeniz ile çevrilidir.

Elverişli bir doğal ortama ve türlü tabiat güzelliklerine sahip cazibe merkezi bir yerleşme olan bu kale şehir⁵, Bizans'ın I. Haçlı Seferi sırasında toparlanma fırsatı bulup yeniden bölgesel bir güç olduğu ve Kilikya bölgesi ile Antakya'da nüfuzunu yaymaya çalıştığı sıralarda nispeten önem kazanmış olmalıdır. Bunun en önemli nedeni de bu şehirden denizyolu ile rahat bir ulaşım yapılabilen olması idi. Zira Selçuklular XII. yüzyıl başlarından itibaren Karya sahillerinin önemli kısmını, Uluborlu (Sozopolis) ve Antalya (Attaleia) arasındaki kesimi tehdit etmeye başlamışlardı. Sınır hattı boyunca da Türkmen akınları devam ediyordu. İmparator Ioannes ve oğlu Manuel de fakir Orta Anadolu yerine zengin kuzey Suriye'ye önem verdikleri

¹ Anna Komnena, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996, s. 25-26.

² William, Archbishop of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond The Sea*, (trc. Emily Atwater Babcock ve A. C. Krey), c. I, Columbia University Press, New York 1943, s. 78-79.

³ İsmet Kayaoğlu, "Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 24, Ankara (1981), s. 360.

⁴ Besim Darkot, "Alâiye", *İA*, c. I, MEB, İstanbul 1978, s. 286-287; Mahmud Demir, *13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsus-Anazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygurlikları Araştırma Enstitüsü (Yüksek Lisans tezi), Antalya 2017, s. 40-41.

⁵ Baykara bunun Bizans kastrası olduğunu ifade etmiştir. Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerinde Araştırmalar*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1990, s. 115.

için özellikle Akdeniz sahilleri önem kazanmıştı. Ancak düzenledikleri seferlerle elde ettikleri kazanımları en fazla Kilikya bölgesi ve Akdeniz sahillerinde koruyabilmişlerdi.⁶

1176 yılındaki Myriokephalon Savaşı ve 1204 yılındaki IV. Haçlı Seferi ardından Bizans Anadolu'nun Akdeniz kıyıları ve Kilikya'daki nüfuzunu kaybetmişti.⁷ Bu durum Ermenilere Kilikya'da rahat hareket etme ve Akdeniz sahillerinde batıya doğru genişleme fırsatı vermiştir. Bizans'ın bölgesel bir güç olmaktan uzaklaştığı bu sıralarda giderek merkezîyetçi bir idarî anlayışla yönetilmeye başlanılan Türkiye Selçuklu Devleti de Doğu Akdeniz'in ticarî hareketliliğinden yararlanmak üzere harekete geçme fırsatı bulmuştur. Kısa zamanda da sonuç alınan hamleler birbirini izlemeye başlamıştır. Bunlardan ilki önemli bir liman kenti olan Antalya'nın Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev tarafından 1207 yılında fethedilmesidir. Her ne kadar oğlu İzzeddin Keykâvus'un cülûsu zamanında çıkan taht kavgası sırasında Kıbrıs Krallığı'nın müdahalesi ile bir ara elden çıktıysa da 1216 yılında istirdat edilmiştir. Muhtemelen bu hadise Antalya gibi bir liman kentini elde tutmak veya bir başkasının fethi ya da ticarî hareketliliği kontrol için bir deniz gücüne ihtiyaç olduğunu ortaya koymuş olmalıdır.

Antalya'nın 1207 yılındaki fethi şüphesiz bir dönüm noktasıdır. Zira sonrasında Bizans İmparatorluğu'ndan elde ettikleri geniş imtiyazlarla Anadolu Yarımadası kıyılarında koloniler kurup büyük ticaret gelirleri elde etmeye başlamış Venedik ve İtalyan şehir devletlerinin Doğu Akdeniz'deki hareket üssü niteliğindeki Kıbrıs Latin Krallığı ile çeşitli anlaşmalar imzalanmış ve Türkiye Selçukluları da ticarî hareketlilikten yararlanmaya başlamışlardır. Lüzum üzerine sonraki tarihlerde bilhassa I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubâd dönemlerinde de ticarî anlaşmaların yapıldığı bilinmektedir.⁸

Yine bu sıralarda Türkiye Selçuklu Devleti hâkimiyetindeki Anadolu Yarımadası'nın Suriye ile irtibatını zaman zaman tehlikeye düşüren Kilikya bölgesinde yerleşik Ermenilerin gücü de iyice artmıştı. Zira Rupen ailesinin hükmü sırasında (bilhassa I. Toros, I. Leon, II. Toros, II. Rupen, Mleh ve III. Rupen dönemleri) Selçukluların Bizans ve Eyyûbilerin de Latinlerle mücadelelerinden kazançlı çıkarak Kilikya'da giderek güçlenmişlerdi.⁹ 1187 yılındaki Hittin savaşı sonrası zor durumda kalan Latinlere yardım eder hale gelmiş ve III. Haçlı Seferi'ni de desteklemişlerdi. Hukuk ve toprak idaresi konularında Antakya Prinkepsliği kanunlarının etkisinde kalmış, saray çevresinde Latin unvanları kullanır olmuşlardı.¹⁰ Ayrıca bunların 6 Ocak 1198'de Tarsus'ta krallık tacı giymeyi başaran baronlarından II. Leon (Lewon), bu unvanı Alman İmparatoru VI. Heinrich'den almış olmakla Suriye ve Filistin'deki Latin prensleri ile denk bir duruma yükselmişti. Isauria ile Amanoslar arasında geniş bir sahada hüküm süren Leon, çevre hükümdarlar ile sıhriyet bağları kurarak gücüne güç katmıştı.¹¹ Papalık ile de iyi ilişkiler kurmuş, hâkimiyeti altındaki yerlerden ihsanlarda bulunduğu Hospitalier ve

⁶ Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, California 1997, s. 669-671, 673.

⁷ Akif Rençber, "Komnenos Hanedanı Döneminde Bizans'ın Kilikya Politikası", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. 6, sayı 3, İstanbul 2017, s. 2128.

⁸ Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin, Tercüme ve Araştırmalar)*, TTK., Ankara 1958, s. 109-146.

⁹ Mehmet Ergan, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, TTK., Ankara 2019, s.117-149.

¹⁰ Jonathan Riley-Smith, *The Knights of St John In Jerusalem and Cyprus 1050-1310*, Palgrave Macmillan, New York 1967, s. 102-103.

¹¹ Kendisi yaptığı ikinci evlilik ile Kıbrıs ve Kudüs Kralı Aimery'ye damat olmuş, ilk evliliğinden olan kızı Rita (Stephanie) Kudüs Kralı Jean de Brienne ile nikahlanmış, yeğeni Philippa da İznik İmparatoru Theodore I. Laskaris ile evlenmişti. Sirarpie Der Nersessian, "The Kingdom of Cilician Armenia", *A History of The Crusades (The Later Crusades 1189-1311)*, (eds. Kenneth M. Setton, Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), c. II, The University of Wisconsin Press, London 1969, s. 649-650; İlyas Gökhan, "Türkiye Selçukluları ile Kilikya Ermenileri Arasındaki Siyasi İlişkiler", *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 1, Nevşehir (2012), s. 90-91.

Töton (Teutonic) şövalyelerinin dostluk ve yardımını kazanmıştı. Mesela; Silifke Kalesi (Seleph)¹² ile yakınındaki Norpert (Norbert/Castellum Novum)¹³ ve ayrıca Gomardias'ı (Camaradesium)¹⁴ verdiği Hospitalier sayesinde nüfuzunu batı hudutlarına doğru yaymış ve Selçuklularla komşu haline gelmişti. Ayrıca bunlara Giguier (Giguerius/Jger)¹⁵ ve Antakya Prinkepsliği sınırlarındaki bazı kaleleri de ihsan etmişti. Töton şövalyeleri de Amoudain (Hemite, Hemide, Hamde) ve komşu bazı kaleleri almışlardı.¹⁶ Bunlardan bilhassa Hospitalier şövalyeleri, Leon'un faaliyetleri ile Anadolu'dan Suriye'ye ulaşımı engellediği ve ayrıca Antakya'ya sefer düzenlediği zamanlarda Selçukluların Kilikya'ya düzenledikleri akınları karşılayarak onun yaklaşımını karşılıksız bırakmamışlardı. Ersan'a göre bu kaleler Hospitalier şövalyelerine vergi vermek ve istenildiğinde 400 şövalye göndermek şartı ile 1210 yılından itibaren verilmiş ve Leon bu davranışı ile Kıbrıs Kralı I. Hugue'un dostluğunu kazanmak istemiştir.¹⁷

Leon ticarete verdiği önem nedeniyle Venedik ve Cenova'lı tacirlere de imtiyazlar tanımış, Asya'dan gelen ürünleri ve ülkesinin ürünlerinin alınıp satılmasını ve bazı Avrupa ürünlerinin ülkesine getirilmesini sağlamıştı. Bu konuda özellikle iç kesimlerle irtibatlı Korykos¹⁸ ve Ayas/Yumurtalık (Aigai/Lajazzo)¹⁹ limanlarından yararlanılmıştı.²⁰ Ancak onun 1219 yılındaki ölümü sonrası Kilikya Ermenileri arasında taht kavgaları yaşanmış ve Sultan I. Alâeddin Keykubâd'ın 1225 yılında düzenlediği sefer sırasında Ermeniler Selçuklulara itaate mecbur kalmışlardı. Nihayet 1226 yılında Kilikya Ermenilerinde idare Rupenlilerden Hetum oğullarına geçmiştir. Tahta çıkan I. Hetum da ilk saltanat yıllarında Türkiye Selçuklu Devleti'ni metbû' tanımaya devam etmiştir.

¹² Bkz. Mathias Piana, "The Castle of Silifke, a neglected Hospitalier fortification in Cilicia", *Castelos Das Ordens Militares* (ed. Isabel Cristina Ferreira Fernandes), Atas do Encontro Internacional, vol. II, Lisboa (2013), s. 228.

¹³ Hansgerd Hellenkemper Norpert'in (Gomardias) Tokmar Kalesi olduğunu söylemiştir. Tokmar Kalesi Silifke Antalya yolunda Taşucu'ndan 25 km kadar sonra sağdan batıya doğru ayrılan bir yolun 5 km ilerisinde Kale Tepe adlı mevki ve Akdere Belediyesi'nin yaklaşık iki kilometre kuzeybatısındadır. Ancak Eyice onun bu görüşüne katılmamıştır. Bkz. Semavi Eyice, "Bibliyografya", *Belleten*, c. XLI, sayı 164, TTK., Ankara (1977), s. 768.

¹⁴ Eyice'ye göre bu kale Silifke Kalesi'dir. Bkz. Semavi Eyice, *agm.*, s. 769.

¹⁵ İskenderun Körfezi'nde Belen Geçidi (Suriye Kapıları) kuzeyinde bir ıktâ' arazisi. Bkz. Sirarpie Der Nersessian, *age.*, c. II, s. 650 ve 781 (Gazetteer and Note on Maps).

¹⁶ Victor Langlois, *Le Trésor Des Chartes d'Arménie Ou Cartulaire De La Chancellerie Royale Des Roupéniens*, Typographie Arménienne De Saint-Lazare, Venise 1836, s. 74-77, 81-82; J. Delaville Le Roux, *Les Hospitaliers En Terre Sainte Et A Chypre*, Paris 1904, s. 140-141; Sirarpie Der Nersessian, *age.*, c. II, s. 650; Claude Cahen, *La Syrie Du Nord A L'Époque Des Croisades Et La Principauté Franque D'Antioche*, Paris 1940, p. 614-615; Jonathan Riley-Smith, *The Knights of St John In Jerusalem and Cyprus 1050-1310*, s. 132; Adrian J. Boas, *Archaeology of the Military Orders, A Survey of the urban centers, rural settlement and castles of the Military Orders in the Latin East (c. 1120-1291)*, Routledge, London and New York 2006, s. 9; Samuel James Wilson, *The Latin Principality of Antioch and Its Relationship with the Armenian Kingdom of Cilicia, 1188-1268*, Nottingham Trent University (Doktora tezi), Nottingham 2016, s. 79, 83-84, 90-91, 93; Mehmet Ersan, *age.*, s. 159.

¹⁷ Mehmet Ersan, *age.*, s. 159.

¹⁸ Mersin'in Silifke ilçesi'nde Kız Kalesi mevkiinde bir antik kenttir. Hititlerden itibaren Akdeniz'in önemli liman kentlerinden biri olmuştur. Helenistik dönemde başlayan süreçte coğrafi avantajın iyi kullanılması ile güvenli bir şehir haline gelmiş, karadaki kalesi denizdeki bir başka kale (Kız Kalesi) ile birlikte ikili bir savunma sistemi meydana getirmiştir. Roma döneminde zeytin, zeytinyağı ve şarap ticaretinde söz sahibi olmuş bu Dağlık Kilikya kenti sonrasında Bizans, Kilikya Ermeni, Selçuklu, Kıbrıs Krallığı, Karamanoğlu ve Osmanlı hâkimiyetlerini de yaşamıştır. Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993, s. 291, 469; <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-93762/korykos-antik-kenti-mersin-2014.html> (Erişim tarihi: 24.02.2023)

¹⁹ Adana'ya 80 km mesafede İskenderun Körfezi batı kıyılarında yer alır. Haçlı seferlerinin bir sonucu olarak XII. yüzyılın başlarından itibaren Ovalık Kilikya'nın önemli bir limanı haline gelmiştir. Bir Makedon kolonisi olarak kurulmuş, Roma, Bizans, Kilikya Ermenilerinin hâkimiyetlerinde kalmış, Latinler Doğu Akdeniz'deki önemli limanlarını kaybedince İtalyan tacirlerin uğradığı bir liman kenti olmuştur. Şehirde sonrasında sıra ile Memluk ve Osmanlı devletlerinin egemenlik dönemleri yaşanmıştır. Bilge Umar, *age.*, s. 29, 143; Hasan Buyruk, "Adana Ayas (Yumurtalık) Kalesi'nde Devşirme (Şipolien) Malzeme Kullanımı", *Sanat Dergisi*, 22, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Erzurum 2013, s. 99-114; <https://adana.ktb.gov.tr/TR-243628/yumurtalik.html> (Erişim tarihi: 24.02.2023)

²⁰ Sirarpie Der Nersessian, *age.*, c. II, s. 650; Mehmet Ersan, "I. Alâeddin Keykubâd'ın Çukurova Siyaseti ve Ermeniler", *CİÉPO Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi XIV. Sempozyumu Bildirileri, 18-22 Eylül 2000, Çeşme* (haz. Tuncer Baykara) TTK., Ankara 2004, s. 162-163.

II. Selçukluların Alanya'yı Fethi ve Sebepleri

Doğu Akdeniz'de yaşanan siyasî ve askerî gelişmelere müdahil olabilmek ve ticarî hareketlilikten yararlanmak için I. Gıyâseddin Keyhüsrev döneminde Antalya'nın zaptı ile başlayan fetih hareketliliği oğulları tarafından sürdürülmüş ve tabiatı ile sonraki hedefleri şehrin doğusundaki diğer liman şehirleri olmuştur.

Kilikya Ermenileri ise bu dönemde bir yandan Antakya ve Suriye'ye bir yandan da Akdeniz sahillerinde batıya doğru nüfuzlarını yaymaya çalışıyorlardı. Yukarıda bahsedildiği üzere bazı sahil kalelerine yerleşmiş kimi Haçlı tarikatları da Kilikya Ermenilerine yönelecek bir Selçuklu tehdidine karşı Kilikya'nın batısında bir kalkan görevi görmek üzere konuşlanmışlardı. Kilikya bölgesi bu dönemde Suriye, Anadolu, Irak ve İran arasındaki konumu sebebi ile önemli ticaret yolları üzerinde bir kavşak noktası haline gelmişti. Ancak Ermenilerin faaliyetleri zaman zaman Anadolu'nun Suriye ile olan irtibatını tehlikeye düşürüyordu. Ellerindeki bazı liman şehirleri vasıtası ile Kıbrıs Adası üzerinden Avrupa'ya taşınan emtianın ticaretinden yararlanan Ermenilerin nüfuzu, Sempad'daki II. Leon'un taç giyme törenine katılanlara dair listedeki bir kayıt (Manovghat ve Alar prensi Mixayl)²¹ doğru ise eğer, Manavgat'a kadar da uzanmıştı. Tabiatı ile Selçukluların Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını hedef alan ve şüphesiz Anadolu ticaretini de tehdit edecek bütün bu siyasî ve askerî gelişmeler Selçukluların dikkatini çekiyordu.

Bu sıralar Kyr/Kyrios Vart (Ker'vard) denilen bir Ermeni soylusu²² elinde olan Alanya şehri de cazip doğal ortamı yanında Antalya'nın hemen doğusundaki konumu ile kısa sürede hedef olmaya aday bir yerleşme idi. Zira daha doğudaki siyasî ve askerî gelişmelere müdahale edebilmek için bu şehrin zaptı gerekiyordu. Bu durumun farkında olan Türkiye Selçuklu idarecileri gerekli hamleleri yapmakta gecikmeyeceklerdi.

Sultan I. Alâeddin Keykubâd, Latinlerin Filistin kıyılarında ellerinde bulunan liman şehirleri ve Kıbrıs üzerinden yürüttükleri ticaret faaliyetleriyle büyük gelirler elde ettiğinin de farkındaydı. İtalyan şehir devletleri de bu dönemde Doğu Akdeniz'de yürüttükleri ticaret faaliyetlerinden yarar sağlamaktaydılar.²³ O, hem ülkesini bu hareketlilikten faydalandırmak ve hem de Kilikya Ermenilerinin Kıbrıs Krallığı ile ilişkilerini sınırlamak üzere Akdeniz kıyısındaki önemli liman kenti Alanya'nın fethini emretmekte gecikmemiştir.

İbn Bibi'nin kayıtlarına göre Sultan Alâeddin'e Alanya'nın fethini dönemin iki önemli devlet adamı, Ayas-ı Mecnun adı ile bilinen Emîr-i Âhûr Emîr Esedüddin ile Emîr Mübâri-züddîn Er-Tokuş Konya'da bir meclis sırasında önermişlerdir.²⁴ Sonra Konya'dan Aksaray'a geçen Sultan, burada Alanya seferi kararını ilan etmiş ve sefer hazırlıkları başlamıştır.²⁵

Alanya, fetih sırasında bugünkü surla çevrili alanın kuzeybatısındaki küçük bir alanı kaplayan bir kale yerleşmesi idi. Kalenin Ahmedek kısmından başlayıp kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu uzanan sur hattı Helenistik dönemde, buna bağlantılı doğu-batı yönünde uzanan iç sur ise kenti daha iyi savunmak için X. yüzyılda yaptırılmış olmalıdır.²⁶

²¹ Smbat Sparapet, *Chronicle* (Klasik Ermenice'den tercüme Robert Bedrosian), s.71 (<https://archive.org/details/SmbatSparapetsChronicle/page/n69/mode/2up?view=theater>) (Erişim tarihi: 27.02.2021); Samuel James Wilson, *age.*, s. 127.

²² Georges Kiourtzian, "Selçukluların Beklerken: 1199'un Küçük Asya'sında Alanya Surlarından Bir Yazıt", *Adalya*, sayı XV, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2012 s. 265-271.

²³ Yaşar Bedirhan, "Milletlerarası Ticaret Bağlamında Türkiye Selçuklu Devleti'nin Ticari Münasebette Bulunduğu Devletler ve Tâcirler", *The Journal of Academic Social Science Studies*, sayı 43, (2016), s. 331-337.

²⁴ İbn Bibi, *El-Evâmîrül-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* (trc. Mürsel Öztürk), TTK., Ankara 2014, s. 259.

²⁵ İbn Bibi, *age.*, s. 261.

²⁶ Uğur Tanyeli, *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11.-15. YY)*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora tezi), İTÜ Mimarlık Baskı Atölyesi, İstanbul 1987, s. 45.

Yapılan hazırlıklar ardından Konya'dan hareket eden Selçuklu ordusu yüz kadar mancınık ve diğer ağır kuşatma aletleri ile Alanya'ya doğru zorlu bir yolculuk yapmıştır.²⁷ Alanya'yı fethetmek için gelen Selçuklu ordusunun 1221 yılında mevcut yollar dışında farklı bir yol izlediği söylenmektedir. Mesela Bilici'ye göre yüz ağır mancınık ile Alanya'ya ilerleyen Selçuklu ordusu Bozkır, Geyik ve Karaçal dağları, Susam Beli, Başhan, Gelesandra Yaylası, Pembelik Köyü, Narağacı mevkii, Kırk Dönmeler, Demir Kapı Geçidi, Gündoğmuş yakınındaki Kemer Köprü ve Alara Çayı'nı geçmiş, Güzelbağ'dan sonra Fığla Burnu'ndaki Kanlı Dere'yi aşmış Alanya'yı kuşatmıştır.²⁸

Alanya o sıralarda sarp bir noktada iyi berkitilmiş küçük bir yerleşme idi. Bu nedenle denizden ve karadan kuşatılması gerekliydi. Şehrin kuşatılmasında Antalya'dan gelen deniz kuvvetinin var olduğu İbn Bibi'nin kaydından anlaşılmaktadır.²⁹ Ancak bu malumat başka bir kaynak tarafından teyit edilmemiştir. Mamafih Antalya'nın denizcilik faaliyetlerine sahne olan bir liman kenti olduğu dikkate alıp en azından bir kısım askerinin Antalya gemiciler tarafından sevk edilen teknelerle Alanya'ya getirildiğini düşünebiliriz. Bu sevkiyat, ihtimal şehrin deniz yolu ile yardım alabilmesini engellemek niyetiyle gerçekleştirilmiştir.

Şehir 1221 yılı başlarında iki aylık bir kuşatma sonrası vire ile teslim alınabilmiştir.³⁰ Bunun gerçekleşmesinde Antalya subaşısı Mübârizüddîn Er-Tokuş'un şehrin hâkimini ikna edebilmesi önemli rol oynamıştır. Kır Vart'a şehre karşılık Akşehir Emâreti ile civarındaki birkaç köyün mülkiyeti verilmiştir.³¹ Sonra da kardeşinin elindeki Alara Kalesi ele geçirilmiştir.

III. Fethin Neticeleri

Alanya'nın fethi 1221 yılında başarı ile gerçekleştirmiştir. Şehre fetihden sonra Sultan'ın isminden dolayı Alâ'yye (علائية) adı verilmiştir. Selçuklu döneminde Dâr el-Eman³² unvanını taşıyan Alanya'da 1226'dan itibaren Kızıl Kule, kara surları ve Ahmedek inşâ edilmiştir. 1227 yılında da bir tersane inşâ edilmiş ve buranın Kızıl Kule ile bağlantısı ikmal edilmiştir. 1231 yılında da iç kale tamamlanmıştır.³³ Bu inşâ faaliyetleri ile şehrin savunması tahkim edilmiştir. Özellikle tersane ve rıhtım inşâsı³⁴ şehrin deniz ticaretinden daha fazla yararlanabilmesi arzusunun bir sonucu olmalıdır. Nitekim sonrasında şehrin önemi giderek artmış, memleketin Doğu Akdeniz ticaretinden daha büyük ölçüde pay elde etmesi de mümkün hale gelmiştir.

Bu dönemde Kıbrıs Adası üzerinden Latinler canlı bir ticaret faaliyeti yürütüyorlardı. Anadolu'dan özellikle hububat, şap, gümüş, bakır, demir, kereste, kaya tuzu, halı, kilim vb. türlü dokumacılık ürünleri, ipeklilik, pamuklu ve yünlü kumaşlar, hayvan derisinden mamul

²⁷ İbn Bibi, *age.*, s. 263-266.

²⁸ Kenan Bilici, "Alanya'nın Fethi Meselesi: Bir Tesbit", *Adalya*, IV, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 1999-2000, s. 289-290.

²⁹ İbn Bibi, *age.*, s. 263.

³⁰ İbn Bibi, Alanya seferinin tarihini belirtmemektedir. Anonim Selçuknâme'de 618 (1221-1222) tarihi verilmiş ve seferin Konya surları tamamlandıktan sonra gerçekleştiği kaydedilmiştir. Ebû'l-Ferec de fethi 620 (1223) yılında göstermiştir. Niğdeli Kadı Ahmet ise 619/1222 tarihini verir. Anonim, *Anonim Selçuknâme (Tarih-i Âli Selçuk)*, (trc. Halil İbrahim Gök ve Fahrettin Coşguner), Atf yay., Ankara 2014, s. 41; Gregory Abû'l-Farac (Bar Hebraeus), *Abû'l-Farac Tarihi* (trc. Ömer Rıza Doğrul), c. II, TTK., Ankara 1987, s. 516; Niğdeli Kadı Ahmet, *El-Veledü's-Şefik ve'l-Hâfidü'l-Halik*'i (terc. Ali Ertuğrul), c. I, TTK., Ankara 2015, s. 442. Sefer hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz., Emine Uyumaz, *Sultan I. Alâeddîn Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasî Tarihi (1220-1237)*, TTK., Ankara 2003, s. 22-25.

³¹ İbn Bibi, *age.*, s. 270; Hacıgökmen'e göre bu köyler Iğın ve Doğanhisar olmalıdır. Mehmet Ali Hacıgökmen, "I. Alaeddin Keykubad'ın (1220-1237) Kayınpederi Kir Fard Hakkında Bir Araştırma", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, c. II, sayı 1, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Antalya (2012), s. 123.

³² İbrahim-Cevriye Artuk, "Orta Çağ'da Bazı Anadolu Şehirlerine Verilmiş Olan Unvanlar", *Türk Kültürü Araştırmaları*, yıl XXIV/2, Türk Kültürünü Araştırmaları Enstitüsü, Ankara (1986), s. 66.

³³ Uğur Tanyeli, *age.*, s. 46-47.

³⁴ Bkz. Setton Lloyd ve D. S. Rice, *Alanya (Alâ'yya)*, (trc. N. Sinemoğlu), TTK., Ankara 1964, s. 22.

ürünler hatta canlı hayvan ihracının söz konusu olduğu ve hatta köle ticaretinin de yapıldığı bilinmektedir. Böylesi geniş bir ürün yelpazesinin varlığı ticarî faaliyetlerin canlılığının şüphesiz temelini teşkil ediyordu. Anadolu sakinleri de bu alışveriş sayesinde kâğıt, cam eşya, ipekli ve yünlü kumaşlar, şeker ve sabun gibi Avrupa ürünlerini temin etme imkânı buluyorlardı.³⁵ Yine o dönemde Mısır gibi zengin bir ülkenin geleneksel ihtiyacı olan kereste, demir, zift, gıda maddeleri vb. maddeler ile muhtemelen kölelerin Akdeniz sahillerinden denizyolu ile ihracı kolay ve gelir getirici idi.³⁶ Zira I. Aleksios Komnenos döneminden itibaren Bizans ile yapılan anlaşmalarla Doğu Akdeniz’de ticarî imtiyazlar elde etmiş ve bundan hayli yarar sağlamış olan Venedik’in 1221 yılı sonrasında itibaren kendi tebaasına Mısır ile ticareti yasaklamış olması da Anadolu’nun Akdeniz sahillerindeki liman kentlerinde ticarî hareketliliği arttırmıştı.³⁷

Yine bu dönemde, Sultan’ın arzusu doğrultusunda, Alanya’da bir kışlık saray, sefer zamanı ordu birliklerinin yakınındaki Meşhed Ovası’nda toplandığı Kayseri’deki yazlık Keykubâdiyye Sarayı ve çoğunlukla bahar aylarında kullanıldığını düşündüğümüz Konya Beyşehir’deki Kubadâbâd Sarayı’nın inşâsı söz konusu olmuştur. Özellikle Alanya ve Kubadâbâd şehirleri siyasî anlamda birer güç ve varlık gösterme kaygısı ile itina ile inşâ ve imar edilmişlerdir. Ancak farklı olarak, Alanya’nın fetih sonrası sadece ordu ile hareket eden Sultan ve ümera topluluğu için yönetim eksenli bir şehir olarak planlanmamış, farklı bir bölümde halkın yaşamasına da izin verilmiştir.

Bu fethin ardından 1225 yılında iki koldan ilerleyen Selçuklu birlikleri, Silifke’ye kadar olan sahil kesiminde de kontrolü sağlama fırsatı bulmuşlardır. Sebebi taht kavgaları yaşanan Kilikya’daki Ermenilerin Anadolu ve Suriye arasındaki kervan yolunda güvenliği tehdit etmeleri ve Latinlerin bazı ticaret gemilerini ele geçirip mürettebatını esir etmeleri idi.³⁸ Bazı önemli emirlerin Maraş üzerinden Kilikya’ya akın düzenlediği bu sefer sırasında Mübârizüddîn Er-Tokuş da Akdeniz sahilleri boyunca doğuya doğru ilerlemiş, kırk kadar kale ele geçirilmiştir. Tekindağ’a göre sefer sırasında sadece Korykos ve Ayas kaleleri ele geçirilememişlerdir. Zira güçlü savunmaları vardı. Tarsus, Adana ve Mamistra (Misis) gibi Kilikya şehirleri de desteğe gelen Latin gemilerinin buradan kolay geçebilmeleri nedeni ile taarruzdan kurtulabilmişlerdir. Zira Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin ağzı gemilerin geçebileceği genişlikte idi.³⁹ Piana, Selçukluların Silifke’ye kadar ilerledikleri bu sefer sırasında; Norpert (Castellum Novum) ve Gomardias (Camardesium) kalelerini de ele geçirmiş olabilecekleri düşüncesindedir.⁴⁰

³⁵ Francesco Balducci Pegolotti, *La Pratica Della Mercatura* (ed. Allan Evans), The Mediaeval Academy of America, Cambridge 1936, s. 34, 36, 55, 58, 300, 306, 368, 369, 370, 379; Ayrıca bkz. Besim Darkot, “Alâiye”, s. 286-287; İsmet Kayaoğlu, *agm.*, s. 368-372; Necdet Sevinç “Anadolu Türk Devletlerinde Ticarî-İktisadî Faaliyetler ve Osmanlı Sanayii”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, TDAV, sayı 9, İstanbul 1980, s. 77-95; Osman Turan, *Selçuklular ve İslamiyet*, Nakışlar yayınevi, İstanbul 1980, s. 229-230; Faruk Sümer, “Yabanlu Pazarı, Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, sayı 37, İstanbul (1985), s. 5-9; M. Sait Polat, “Selçuklu Türkiye’sinde Ticaret”, *Türkler* (eds. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), c. 7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 572; Serdar Çavuşdere, *14. Yüzyıl İtalyan Kaynaklarında (Zibaldone Da Canal, Francesco Balducci Pegolotti, Pignol Zucchello) Türkiye Ticaret Tarihine Dair Kayıtlar*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2007, s. 14-17; Mahmut Demir, *age.*, s. 60-63.

³⁶ Claude Cahen, “Le Commerce Anatolien au Debut du XIIIe Siecle” (13. Yüzyılın Başında Anadolu’da Ticaret, trc. Aykut Derman), *Cogito*, sayı 29, (2001), s. 132; Mehmet Ali Bozkuş, “Ortaçağ Alanya’sında Ticaret ve Ticari Yollar”, *Phasalis Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*, c. II, (2016), s. 210-217.

³⁷ Yasak 1227’de hala devam ediyordu. W. Heyd, *Yakın Doğu Ticaret Tarihi* (trc. Enver Ziya Karal), TTK., Ankara 2000, s. 454-455.

³⁸ Mehmet Ersan, “Kilikya Ermeni Krallığı”, *Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı* (ed. Ermen Artun ve M. Sabri Koz), Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s. 336.

³⁹ Mehmed Cenab Şehabeddin Tekindağ, “Alâüddin Keykûbad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hudutları”, *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, III/1, (1949-1950), İstanbul (1950), s. 30-31.

⁴⁰ Mathias Piana, *agm.*, vol. II, s. 229.

İbn Bibî'nin Farsça muhtasarında bunların bazılarının isimleri; Mafga, Andusanc (Aydos ve Şenc birleşmiş olmalı) ve Anamur olarak verilmiştir.⁴¹ Mufassal metnin Farsça tıpkı basımında Mafga, Enduşenc, Sebkiye (Seykiye veya Sebekye ?) ve Anamerer (Anamur)⁴² ile Nikye (Nikbe ?) isimleri yer almaktadır.⁴³ Öztürk tarafından hazırlanan tercümesinde ise Mafga, Aydos, Andusanc, Silifke ve Anamur adları zikredilmiştir.⁴⁴ Yazıcızâde Ali tercümesinde de Mâfiğâ, Eydür, Şenci, Sengine, Anamur ve Yengebe (Yengine) isimleri verilmiştir.⁴⁵

Bu kalelerin bir kısmı şüphesiz Hospitalierler'in elinde idi. Kıbrıs Krallığı ile irtibatlı bu kaleler oradan gerektiğinde deniz yolu ile yardım alabilmekteydiler. Mübârizüddîn Er-Tokuş ise seferin başarı ile tamamlanması sonrasında bu nedenle bir deniz aşırı sefer ile Kıbrıs Krallığı'nın Doğu Akdeniz'deki gücünün kırılmasını da arzu etmiş ancak devletin Akdeniz'de henüz böyle bir kapasitesi olmaması gerekçesi ile Sultan buna onay vermemiş olmalıdır.⁴⁶ Belki de Kıbrıs'a yapılacak bir akın ile Anadolu'nun Kıbrıs üzerinden Avrupa ile yürüttüğü ticaretin etkileneceği endişesi de bu kararda etkili olmuş olabilir. Nihayet bu fetihlerden sonra eski Isauria bölgesine tekabül eden bu kesime (kabaca; Bozkır, Ermenek, Karaman, Mut, Gülnar, Anamur, Silifke civarları) Emîr Kamerüddîn el-Hâdim "*Melikü'l-Ermen*" unvanı ile tayin olunmuş ve burası zamanla onun adı ile anılmaya başlanmıştır.

Seferin sonuçlarından biri şüphesiz Doğu Akdeniz ticaretinin daha güvenli haline getirilmesi olmuştur. Ancak başka bazı tedbirler almak da gerekiyordu. Özellikle Anadolu'yu Akdeniz sahillerine bağlayan yolların güvenliği ve menziller arasındaki konaklama meseleleri ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda Antalya ve Alanya'yı Anadolu'nun iç kesimleri ile bağlayan güzergâhlarda birtakım han ve kervansaraylar inşâ edilirken yabancı ülkelerle Türkiye Selçuklu Devleti arasındaki ticaret anlaşmaları da yenilenmiş ve sigorta niteliğinde bazı devlet garantileri ile tacirler cesaretlendirilmiştir.⁴⁷ Alanya'nın fethi öncesinde Konya'yı Antalya ve Alanya'ya bağlayan en önemli ana yol Isparta-Eğirdir'den gelen güzergâhtı. Sultan I. Alâeddin Keykubâd döneminde Seydişehir ve Batı Toroslari aşp, Manavgat ve Antalya'ya ya da Alara ve Alanya'ya ulaşan yeni ve daha kısa bir güzergâh da kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁸ Artan ticaret hacmi ve hareketlilik kısa süre sonra sonuç vermiş ve değerli altın sikkeler darp edilmeye başlanmıştır.

Sonuç

Bizans'ın 1176 ve 1204 yıllarında uğradığı felâketler devletin toprak ve prestij kaybına yol açmış, Anadolu'da Türk birliğini tesis edip güç kazanmış olan Türkiye Selçukluları da deni-

⁴¹ İbn Bibî, *Histoire Des Seldjoucides D'Asie Mineure, D'Après L'Abrege Du Seldjouknameh D'Ibn Bîbî*, (nşr M. Th. Houtsma), E. J. Brill, Leiden 1902, s. 142

⁴² Muhtasarda kelime Anamur olarak kayıtlıdır. Mufassal'daki yazım farklılığı bir kâtip hatası olmalı.

⁴³ İbn Bîbî, *El-Evâmîrül-Alâ'iyye Fil-Umûrül-Alâ'iyye* (Önsöz ve fihristi haz. Adnan Sadık Erzi), I. Tıpkıbasım, TTK. Yayınları, Ankara 1956, s. ۳۴۳.

⁴⁴ İbn Bibî, *El-Evâmîrül-Alâ'iyye fil-Umûrül-Alâ'iyye* (trc. Mürsel Öztürk), TTK., Ankara 2014, s. 351.

⁴⁵ Yazıcızâde Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk (Oğuznâme-Selçuklu Tarihi)*, (Haz. Abdullah Bakır), Çamlıca yay., İstanbul 2017, s. 398-399. Tekindağ'ın bir çalışmasında ise bu isimler; Mafga (مافغا), Enduseh (اندوسح), Anamûr, Aydos, Şebek (شبح), Senkine (سنکنه), Yengibe (ینکنه) olarak verilmiştir. Mehmed Cenab Şehabeddin Tekindağ, *agm*, s. 30.

⁴⁶ İbn Bibî, aynı yer; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye (Siyâsi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye 1071-1318)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1993, s. 344.

⁴⁷ M. Kemal Özergin, *Anadolu Selçuklu Çağında Anadolu Yolları*, İstanbul Üniversitesi (Doktora Tezi), İstanbul 1959, s. 108-117;

⁴⁸ Osman Kunduracı, "Kubadabad-Alanya Arasındaki Selçuklu Kervanyolu Üzerine Yeni Araştırmalar I", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi (11-13 Ekim 2000) Bildirileri*, II, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya 2001, s. 53-59; Ali Baş, "Konya-Beyşehir-Derebucak Kervanyolu", *Konya Kitabı X (Selçuk Üniversitesi Rüçhan Arık-M. Oluş Arık'a Armağan Sempozyumu-25-27 Nisan 2007, Özel Sayı)*, (ed. Haşim Karpuz ve Osman Eravşar), Konya Ticaret Odası Yayınları, Konya 2007, s. 129-142; Osman Kunduracı, "Konya-Alanya Güzergâhındaki Selçuklu Kervansaraylarının Eşrefoğlu Beyliği'ne Sunduğu Katkıları", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayınları, sayı. 6, Konya (2017), s. 181-207.

zaşırı ticaret faaliyetlerinin yüksek gelir sağlamasını dikkate alarak Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde yer alan liman şehirlerine hâkim olma fırsatı bulmuşlardır. 1207'de Antalya ve 1214'te Sinop'un fethi ardından Selçuklu Anadolu'sunda artış gösteren ticarî hareketlilik, ulaşım ve konaklama imkânlarının artırılmasını zarurî hale getirmiş, Venedik ve Kıbrıs Krallığı ile yabancı tüccara kolaylıklar sağlayan ve faaliyetlerini devlet garantisi altına alan uluslararası anlaşmalar da yapılmıştır. Öte yandan, XII. yüzyılda Komnenos hanedanı mensubu Bizans imparatorları Ioannes ve Manuel tarafından yer yer kuzey Suriye'ye kadar uzanan askerî seferler ile kontrol altında tutulmuş Kilikya Ermenileri de bu devletin yarattığı tehdidin ortadan kalkmasından yararlanarak Akdeniz bölgesi sahillerinde batıya doğru hâkimiyetlerini genişletmeye girişmişlerdi.

Elverişli bir doğal ortama ve türlü tabiat güzelliklerine sahip cazibe merkezi bir kale şehir olan Alanya bu süreçte bölgenin dikkat çeken bir liman kenti idi. Kilikya Ermenilerinin Anadolu'nun Suriye ile bağlantısını engelleyen bir güç haline gelmeleri ve Doğu Akdeniz'deki canlı ticaretten yararlanmak üzerine attıkları adımlar ise Selçukluların dikkatini çekiyordu. Buranın elde edilmesi ile Suriye ve Filistin kıyılarında yerleşmiş Latin devletlerinin Kıbrıs adası üzerinden Avrupa ile sürdürdükleri canlı ticaretten daha pay almak mümkün olacaktı. Ayrıca Kıbrıs Krallığı ve Kilikya Ermenilerinin Akdeniz bölgesindeki faaliyetlerini kontrol altında tutmak imkânı elde edilecekti.

Bilhassa 1198 yılında krallık tacı giyen Ermeni baronu II. Leon ki, Isauria ve Amanoslar arasında geniş bir sahada hüküm sürmüştür, 1210 yılından itibaren hâkimiyeti altındaki yerlerden ihsanlarda bulunduğu Hospitalier ve Töton (Teutonic) şövalyelerinin de dostluk ve yardımını kazanmış olarak hâkim olduğu alanı genişletmek ve korumak adına bölgede faaliyetlerini arttırmıştı. Silifke Kalesi, Norpert ve Gomardias'ı verdiği Hospitalier şövalyeleri, onun Kilikya bölgesi batısındaki Akdeniz sahillerinde de komşu haline geldiği Selçuklular karşısında önemli bir müttefiki haline gelmişlerdi. Suriye ile Anadolu arasındaki ulaşımı engellediği ve Antakya Prinkepsliği ile mücadele ettiği sıralarda da onu Selçuklu akınları karşısında desteklemişlerdi. Hâkimiyetindeki bölgenin Doğu Akdeniz ticaretinden yararlanması için Venedik ve Cenovalı tacirlere imtiyaz tanıyan Leon, iç kesimlerle irtibatlı Korykos ve Ayas limanlarından yararlanılmasını sağlayıp gücüne güç katmıştı. Öyle ki, onun 1219 yılındaki ölümü Kilikya Ermenilerinin Antakya ve Suriye ile Akdeniz sahillerindeki politikalarında fazla bir değişikliğe yol açmamıştı.

Kilikya bölgesi bu dönemde Suriye, Anadolu, Irak ve İran arasındaki konumu sebebi ile önemli ticaret yolları üzerinde bir kavşak noktası haline gelmişti. Ancak Ermenilerin faaliyetleri zaman zaman Anadolu'nun Suriye ile olan irtibatını tehlikeye düşürüyordu. Selçukluların Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını hedef alan ve şüphesiz Anadolu ticaretini de tehdit edecek bölge kaynaklı siyasî ve askerî gelişmeler de Selçukluların dikkatini çekiyordu. Bu sıralar Kyr Vart denilen bir Ermeni baronu elinde olan müstahkem Alanya şehri Selçukluların sahil boyunca doğuya ilerleme ve daha doğudaki siyasî ve askerî gelişmelere müdahale edebilmeleri önünde bir engel teşkil ediyordu. İbn Bibi'nin kayıtlarına göre durumun farkında olan Selçuklu idarecilerinin önerisi ve Sultan Alâeddin Keykubâd'ın emri ile sefer hazırlıkları başlatılmıştır. Yüz kadar mancınık kullanılarak kuşatma altına alınan şehir iki ay sonunda 1221 başlarında vire teslim alınmıştır. Fetihden sonra Alâ'iyye adı verilen şehir Sultan'ın emri ile imar edilmiş, 1227 yılında burada bir de tersane yaptırılmıştır. Zira I. Gıyâseddin Keyhüsrev 1207 yılında fethettiği Antalya onun ölümü (1211) ardından bir isyanla elden çıkmış ve İzzeddin Keykâvus tarafından 1216 yılında istirdat edilebilmişti. Muhtemelen bu hadise Selçuklu devlet ricaline ders olmuş ve bir liman kentini elde tutmak veya bir başkasının fethi ya da

bölgedeki ticarî hareketliliği kontrol için bir deniz gücüne ihtiyaç olduğunu anlamış olmalıdırlar.

Kilikya Ermenilerinin taht kavgaları sırasında Anadolu ve Suriye arasındaki kervan yolunda güvenliği tehlikeye atmaları ve Latinlerin bazı ticaret gemilerini ele geçirip mürettebatını esir etmeleri ardından 1225 yılında Kilikya bölgesine iki koldan Selçuklu akını düzenlenmiştir. Emîr Mübârizüddîn Er-Tokuş kumandasında sahil boyunca doğuya ilerleyen Selçuklu ordu birlikleri, aralarında Hospitalier şövalyelerine verilmiş olanlar da dahil birçok kaleyi ele geçirmişlerdir. Bunların Kıbrıs Krallığı ile irtibatını bilen Emîr, Kıbrıs Adası'na da bir deniz aşırı sefer düzenlenmesini istemiş ancak ihtimal Anadolu'nun Kıbrıs üzerinden yürütülen ticaret faaliyetlerinin etkileneceği endişesi ile buna onay çıkmamıştır. Bizans'ın eski Isauria bölgesine tekabül eden fethedilen kesime de Emîr Kamerüddîn Hâdım "*Melikü'l-Ermen*" unvanı ile tayin olunmuş ve burası zamanla onun adı ile anılmaya başlanmıştır.

Alanya'nın fethi, Akdeniz sahillerinin bu kesiminin de iç kesimlerle irtibatını sağlamayı, güvenlik ve konaklamada yararlanılacak kervansaray yapılarının inşâsını gerekli kılmıştır. Nitekim, Alanya'nın fethi öncesinde Konya'yı Antalya ve Alanya'ya bağlayan en önemli ana yol Isparta-Eğirdir'den gelen güzergâhtı. Alâeddin Keykubâd döneminde ise Seydişehir ve Batı Torosları aşılıp, Manavgat ve Antalya'ya ya da Alara ve Alanya'ya ulaşan yeni ve daha kısa bir güzergâh kullanılmaya başlanmıştır. Ticaret hacmini arttıran bu hamleler bir süre sonra altın sikkelerin de darb edilmesine imkân vermiş, Anadolu şehirleri abidevî eserlerle süslenebilmiştir.

KAYNAKLAR

A. Kitap ve Makaleler

- ANNA KOMNENA, *Alexiad*, çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- ANONİM SELÇUKNÂME, *Tarih-i Âl-i Selçuk*, *Anonim Selçuknâme* (trc. Halil İbrahim Gök, Fahrettin Coşguner), Atıf yay., Ankara 2014.
- ARTUK, İbrahim-Cevriye, "Orta Çağ'da Bazı Anadolu Şehirlerine Verilmiş Olan Ünvanlar", *Türk Kültürü Araştırmaları*, yıl XXIV/2, Türk Kültürünü Araştırmaları Enstitüsü, Ankara 1986, s. 65-69.
- BAŞ, Ali, "Konya-Beyşehir-Derebucak Kervanyolu", *Konya Kitabı X (Selçuk Üniversitesi Rüçhan Arık-M. Oluş Arık'a Armağan Sempozyumu-25-27 Nisan 2007, Özel Sayı)*, (ed. Haşim Karpuz ve Osman Eravşar), Konya Ticaret Odası yay., Konya 2007, s. 129-142.
- BAYKARA, Tuncer, *Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Üzerinde Araştırmalar*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1990.
- BEDİRHAN, Yaşar, "Milletlerarası Ticaret Bağlamında Türkiye Selçuklu Devleti'nin Ticari Münasebette Bulunduğu Devletler ve Tâcirler", *The Journal of Academic Social Science Studies*, sayı 43, 2016, s. 325-346.
- BİLİCİ, Kenan, "Alanya'nın Fethi Meselesi: Bir Tesbit", *Adalya*, IV, Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 1999-2000, s. 287-292.
- BOAS, Adrian J., *Archaeology of the Military Orders, A Survey of the urban centers, rural settlement and castles of the Military Orders in the Latin East (c. 1120-1291)*, Routledge, London and New York 2006.
- BOSTAN, İdris, "Alanya", *DİA*, c. II, İstanbul 1989, s. 339.
- BOZKURT, Tolga ve WIMMEL, Robin, "Bozkır-Gündoğmuş Tarihi Yol Güzergâhı Üzerine İlk Tespitler", *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır (06-08 Mayıs 2016)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2016, s. 1489-1502.
- BOZKUŞ, Mehmet Ali, "Ortaçağ Alanya'sında Ticaret ve Ticari Yollar", *Phaselis Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi*, c. II, Antalya 2016, s. 209-223.
- BUYRUK, Hasan, "Adana Ayas (Yumurtalık) Kalesi'nde Devşirme (Şipolien) Malzeme Kullanımı", *Sanat Dergisi*, 22, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi yay., Erzurum 2013, s. 99-114.
- CAHEN, Claude, *La Syrie Du Nord A L'Époque Des Croisades Et La Principauté Franque D'Antioche*, Paris 1940.
- CAHEN, Claude, "Le Commerce Anatolien au Debut du XIIIe Siecle" (13. Yüzyılın Başında Anadolu'da Ticaret, trc. Aykut Derman), *Cogito*, sayı 29, 2001, s. 132-143.
- ÇAVUŞDERE, Serdar, *14. Yüzyıl İtalyan Kaynaklarında (Zibaldone Da Canal, Francesco Balducci Pegolotti, Pignol Zucchello) Türkiye Ticaret Tarihine Dair Kayıtlar*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2007.
- DARKOT, Besim, "Alâiye", *İA*, c. I, MEB, İstanbul 1978, s. 286-287.
- DEMİR, Mahmut, *13. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsus-Anabarza-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans tezi), Antalya 2017.
- DER NERSESSIAN, Sirarpie, "The Kingdom of Cilician Armenia", *A History of The Crusades (The Later Crusades 1189-1311)*, (eds. Kenneth M. Setton, Robert Lee Wolff, Harry W. Hazard), vol. II, The University of Wisconsin Press, London 1969, s. 630-659.

- EL-HEREVÎ, *Kitâbü'l-İşârât İlâ Ma'rifeti'z-Ziyârât (Guide Des Lieux De Pelerinage)*, (trc. Janinne Sourdel-Thomine), Institut Français De Damas, Damas 1957.
- ERSAN, Mehmet, "Kilikya Ermeni Krallığı", *Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı* (ed. Ermen Artun ve M. Sabri Koz), Yapı Kredi Kültür Sanat yay., İstanbul 2000, s. 326-344.
- ERSAN, Mehmet, "I. Alâeddin Keykubad'ın Çukurova Siyaseti ve Ermeniler", *CIÉPO Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslararası Komitesi XIV. Sempozyumu Bildirileri, 18-22 Eylül 2000, Çeşme* (haz. Tuncer Baykara) TTK., Ankara 2004, s. 161-169.
- ERSAN, Mehmet, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, TTK., Ankara 2019.
- EYİCE, Semavi., "Bibliyografya", *Belleten*, c. XLI, sayı 164, TTK., Ankara 1977, s. 765-771.
- GÖKHAN, İlyas, "Türkiye Selçukluları ile Kilikya Ermenileri Arasındaki Siyasi İlişkiler", *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 1, Nevşehir 2012, s. 70-108.
- GREGORY ABÛ'L-FARAC (Bar Hebraeus), *Abûl Farac Tarihi* (trc. Ömer Rıza Doğrul), c. II, Ankara 1999.
- HACIGÖKMEN, Mehmet Ali, "I. Alaeddin Keykubad'ın (1220-1237) Kayınpederi Kir Fard Hakkında Bir Araştırma", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, c. II, sayı 1, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Antalya 2012, s. 121-130.
- HEYD, W., *Yakın Doğu Ticaret Tarihi* (trc. Enver Ziya Karal), TTK., Ankara 2000.
- İBN BİBİ, *Histoire Des Seldjoudes D'Asie Mineure, D'Après L'Abrege Du Seldjouknameh D'Ibn Bibi*, (nşr M. Th. Houtsma), E. J. Brill, Leiden 1902.
- İBN BİBİ, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye Fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye* (Önsöz ve fihristi haz. Adnan Sadık Erzi), I. Tıpkıbasım, TTK. Yay., Ankara 1956.
- İBN BİBİ, *El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umuri'l-Alâ'iyye* (trc. Mürsel Öztürk), TTK., Ankara 2014.
- KAYAOĞLU, İsmet, "Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 24, Ankara 1981, s. 359-373.
- KIOURTZIAN, Georges, "Selçukluları Beklerken: 1199'un Küçük Asya'sında Alanya Surlarından Bir Yazıt", *Adalya*, sayı. XV, Suna-İnan Kırç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2012 s. 265-271.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Alanya (Alâiyye)*, yay. M. Ali Kemaloğlu, İstanbul 1946.
- KUNDURACI, Osman, "Kubadabad-Alanya Arasındaki Selçuklu Kervanyolu Üzerine Yeni Araştırmalar I", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi (11-13 Ekim 2000) Bildirileri*, II, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya 2001, s. 53-59, 489-501.
- KUNDURACI, Osman, "Konya-Alanya Güzergâhındaki Selçuklu Kervansaraylarının Eşrefoğlu Beyliği'ne Sunduğu Katkılar", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi yay., sayı. 6, Konya 2017, s. 181-207.
- LANGLOIS, Victor, *Le Trésor Des Chartes d'Arménie Ou Cartulaire De La Chancellerie Royale Des Roupéniens*, Typographie Arménienne De Saint-Lazare, Venise 1836.
- LE ROUX, J. Delaville, *Les Hospitaliers En Terre Sainte Et A Chypre*, Paris 1904.
- LLOYD, Setton ve Rice, D. S., *Alanya (Alâ'iyya)*, (trc. N. Sinemoğlu), TTK., Ankara 1964.
- MERÇİL, Erdoğan, "Alâiye Beyliği", *DİA*, c. II, İstanbul 1989, s. 332.
- NİĞDELİ KADI AHMED, *El-Veledü'ş-Şefik ve'l-Hâfi'l-Halîk* (trc. Ali Ertuğrul), c. I, TTK., Ankara 2015.
- ÖZERGİN, M. Kemal, *Anadolu Selçuklu Çağında Anadolu Yolları*, İstanbul Üniversitesi (Doktora Tezi), İstanbul 1959.

- FRANCESCO BALDUCCI PEGOLOTTI, *La Pratica Della Mercatura* (ed. Allan Evans), The Mediaeval Academy of America, Cambridge 1936.
- PIANA, Mathias, "The Castle of Silifke, a neglected Hospitaller fortification in Cilicia", *Castelos Das Ordens Militares* (ed. Isabel Cristina Ferreira Fernandes), Atas do Encontro Internacional, vol. II, Lisboa 2013, Lizbon 2014.
- POLAT, M. Sait, "Selçuklu Türkiye'sinde Ticaret", *Türkler* (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), c. 7, Yeni Türkiye yay., Ankara 2002, s. 567-584.
- RENÇBER, Akif, "Komnenos Hanedanı Döneminde Bizans'ın Kilikya Politikası", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. 6, sayı 3, İstanbul 2017, s. 2112-2131.
- RILEY-SMITH, Jonathan, *The Knights of St John In Jerusalem and Cyprus 1050-1310*, Palgrave Macmillan, New York 1967.
- SĖMPAD, "Chronique Du Royaume De La Petite Arménie Par Le Connétable SĖmpad", *Recueil Des Historiens Des Croisades Documents Arméniens*, Tome Premier, Paris 1869.
- SMBAT Sparapet, *Chronicle* (Klasik Ermenice'den tercüme Robert Bedrosian), s. 71, (<https://archive.org/details/SmbatSparapetsChronicle/page/n69/mode/2up?view=theater>), [erişim tarihi: 27.02.2021]
- SEVİNÇ, Necdet, "Anadolu Türk Devletlerinde Ticarî-İktisadî Faaliyetler ve Osmanlı Sanayi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, TDAV, sayı 9, İstanbul 1980, s. 77-130.
- SÜMER, Faruk, "Yabancı Pazarı, Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, sayı 37, İstanbul 1985, s. 1-99.
- TAESCHNER, F., "Alanya", *EI²*, c. I, Leiden 1986, s. 354-355.
- TANYELİ, Uğur, *Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11.-15. YY)*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora tezi), İTÜ Mimarlık Baskı Atölyesi, İstanbul 1987.
- TEKİNDAG, Mehmed Cenab Şehabeddin, "Alâüddin Keykûbad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hudutları", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, II/I, (1949-1950), İstanbul 1950, s. 29-34.
- TREADGOLD, Warren, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, California, 1997.
- TURAN, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar (Metin, Tercüme ve Araştırmalar)*, TTK., Ankara 1958.
- TURAN, Osman, "Keykubâd I", *İA*, c. VI, MEB., İstanbul 1977, s. 646-661.
- TURAN, Osman, *Selçuklular ve İslamiyet*, Nakışlar yayınevi, İstanbul 1980.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye (Siyâsi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye 1071-1318)*, Boğaziçi yay., İstanbul 1993.
- UMAR, Bilge, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1993.
- UYUMAZ, Emine, *Sultan I. Alâaeddîn Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237)* Ankara 2003.
- WILLIAM, Archbishop of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond The Sea*, (terc. Emily Atwater Babcock ve A. C. Krey), c. I, Columbia University Press, New York 1943.
- WILSON, Samuel James, *The Latin Principality of Antioch and Its Relationship with the Armenian Kingdom of Cilicia, 1188-1268*, Nottingham Trent University (Doktora tezi), Nottingham 2016.
- YAZICIZÂDE ALİ, *Tevârîh-i Âl-i Selçuk (Oğuznâme-Selçuklu Tarihi)*, (Haz. Abdullah Bakır), Çamlıca yay., İstanbul 2017.
- YİNANÇ, Mükrimin Halil, "Alâiye", *İA*, I, MEB., İstanbul 1978, s. 287.

B. İnternet Kaynakları

<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-93762/korykos-antik-kenti-mersin-2014.html> [Erişim tarihi: 24.02.2023]

<https://adana.ktb.gov.tr/TR-243628/yumurtalik.html> [Erişim tarihi : 24.02.2023]